

БЕЗ СЕГРЕГАЦИЯ

Действия на местно ниво за борба с училищната сегрегация на ромите

D2.4.

Проект на методология за модели за ромска интеграция

Център за междуетнически диалог и толерантност “Амалипе”
Юни 2021 г.

“БЕЗ СЕГРЕГАЦИЯ: Действия на местно ниво за борба с училищната сегрегация на ромите” се финансира от програма “Права, равенство и гражданство на Европейския съюз (2014-2020). Проект № 848854. Подкрепата на Европейската комисия за изготвянето на тази публикация не представлява одобрение на съдържанието, отразяващо единствено възгледите на авторите, и Комисията не може да носи отговорност за каквото и да е използване на информацията, съдържаща се в нея.

Съдържание

УВОД	3
МЕТОДОЛОГИЯ ЗА ПРЕДОТВРЯВАНЕ НА СЕГРЕГАЦИЯТА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ	3
За директори и учители:	3
За общините и Регионалните инспекторати по образованието	5
За Министерството на образованието и науката и образователната програма	6
МЕТОДОЛОГИЯ ЗА ПРЕДОТВРЯВАНЕ НА СЕГРЕГАЦИЯТА И ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА СЪЩЕСТВУВАЩАТА СЕГРЕГАЦИЯ В ГРАДСКИТЕ РАЙОНИ	7
Практически съвети и препоръки за осигуряване на достъп до качествено образование и предотвратяване на сегрегацията в градските райони	7
Вариант 1: Предотвратяване на вторична сегрегация	8
За директори и учители	8
За общините:	9
За РИО, МОН, ЦОИДУЕМ и Образователната програма	10
Вариант 2: Преодоляване на съществуващата сегрегация	11
За директори и учители	11
За общините	11
За Министерството на образованието и Оперативните програми на ЕСФ	12
МЕТОДОЛОГИЯ ЗА ИЗБЯГВАНЕ НА СЕГРЕГАЦИЯТА И ИНТЕГРАЦИЯТА НА ДЕЦА ОТ РОМСКИ ПРОИЗХОД ОТ ИЗТОЧНА ЕВРОПА В ЕТНИЧЕСКИ СМЕСЕНИ УЧИЛИЩА / ОБРАЗОВАТЕЛНИ ЦЕНТРОВЕ В ЗАПАДНА ЕВРОПА	13
Практически съвети и стъпки за осигуряване на достъп до качествено образование и избягване на сегрегацията	13
Увод	13
Практически съвети за директори и учители	13
Реализирани стъпки от общините и регионалните министерства на образованието или съответната регионална структура	14
Реализирани стъпки от Националното министерство на образованието и съфинансираните от ЕСФ програми	14

УВОД

В настоящия документ са събрани изведените по време на проучването и работата по анализа на данните методология и мерки за предотвратяване на сегрегацията в рамките на проект „Без сегрегация. Действия на местно ниво за борба с училищната сегрегация на ромите“. Допълнителна информация бе събрана по време на срещите и учебните сесии с конкретни училища и центрове в Испания. Той включва поредица от предложения и искания, както и мерки, прилагани успешно от тези центрове в борбата с училищната сегрегация на ромските ученици. Проектите на методологиите се изготвят от експерти на Център „Амалипе“ и FSG за нуждите на дейностите по работни пакети 3 и 4.

МЕТОДОЛОГИЯ ЗА ПРЕДОТВРАТЯВАНЕ НА СЕГРЕГАЦИЯТА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Практически съвети и препоръки за осигуряване на достъп до качествено образование и предотвратяване на сегрегацията в селските райони

Много училища в селските райони са с висока концентрация на ученици от уязвими групи, включително деца от ромски и турски произход. Можем да разделим тези училища на три типа. Някои от тях са без елементи на сегрегация, т.е. обучават децата от съответното село без избягване на съответното училище от страна на определени групи и записване на децата в друго. Тези училища не са сегрегирани, дори ако в тях се обучават само деца от ромски и турски произход. Напълно възможно е те да предоставят високо качество на образование, сравнимо с качеството на другите училища. Това изисква целенасочени усилия от страна на учителите, образователните медиатори и активните родители, подпомагани от съответната местна власт.

В друга група селски училища е налице процес на сегрегация, т.е. определени групи родители от определена етническа група или с по-висока степен на образование не записват децата си в съответното селско училище, а в градски училища или в училище в друго село. Възможно е, макар и доста трудно, процесът на сегрегация да бъде спрял и дори обърнат, т.е. училищата отново да станат етнически смесени. Има примери в тази посока. От съвместните усилия на всички участници в образователния процес и институциите, ангажирани с него, зависи дали училището отново ще започне да обучава всички деца от съответното населено място.

За директори и учители:

1. Организирайте извънкласни дейности, междуучилищни посещения и други форми на взаимодействие с участието на ученици и учители от селски училища с концентрация на уязвими групи и училища без концентрация на такива. Те са

полезни за всички ученици, защото им дават реален шанс да общуват с връстници от други етнически групи, други населени места и други различия.

Използвайте възможностите за междуучилищни дейности, осигуряващи средства от държавния бюджет за организиране на извънкласни дейности, системни проекти на Министерството на образованието и науката като Подкрепа на успеха, Центъра за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства и др. Често не са необходими много пари, а по-скоро желание от страна на педагогическия персонал на двете училища. Насърчавайте ги!

2. Инвестирайте колкото е възможно повече в подобряване на качеството на образованието и привлекателността на учебния процес във Вашето училище. Повишавайте образователните резултати, така че да не отстъпват на тези в градските училища и училищата, в които се записват деца от Вашето населено място. Качеството на образованието е най-добрата гаранция, че ще задържите/привлечете всички деца.

3. Въведете образователни иновации, които ще направят учебния процес интересен, атрактивен и свързан с придобиване на практически приложими умения. Въвеждането на дигитално образование, използването на съвременни технологии са примери за такива положителни образователни иновации. Кандидатствайте в Министерството на образованието и науката за статут на иновативно училище. Това ще Ви позволи спокойно да прилагате образователни иновации, допринасящи допълнително за положителния Ви имидж.

4. Въведете различни форми на интеркултурно образование чрез факултативни занимания, дейности по интереси и др. Пример за това са часовете по етнически фолклор - ромски фолклор и др. Нека в тези часове участват както ромски ученици, така и ученици от мнозинството и други етнически групи. В някаква форма включете родители от различни етнически групи. Една от основните функции на интеркултурното образование е формирането на толерантност, която ще Ви помогне да задържите всички деца от Вашето село във Вашето училище.

5. Отворете училището за местната общност колкото е възможно повече. Организирайте дни на отворените врати, търсете поводи за събиране на възпитаници, местни общественици и други членове на местната общност. Нека видят, че училището предоставя наистина добри възможности за своите възпитаници.

Участвайте активно в организирането на всички местни събития. Нека училището стане център на местната общност и на обществения живот в населеното място.

Установете устойчиво партньорство с неформални ромски власти, като пастори, граждански активисти и други. Ангажирайте ги да участват в училищния живот. Там, където обучавате деца от групата на Калдарашите, потърсете т. нар. "старейшини на ромския съд - Мешере". Неформалните ромски власти могат да бъдат устойчива връзка между Вашето училище и местната общност.

Включете най-авторитетните местни общественици и ромски власти в Обществения съвет на училището. Проведете процедура за подбор на Обществения съвет, за да осигурите максимално участие на родителите.

5. Въведете иновативни форми на организация и структури за овластяване на родителите и учениците. Например:

5.1. Сформируйте Клуб на родителите с участието на активни родители от всички етнически групи и групите, обучаващи се във вашето училище. Дайте на клуба на родителите максимална възможност за активно участие в училищния живот.

5.2. Сформируйте Ученически парламент с участието на най-активните ученици във Вашето училище. Използвайте тази форма като начин за овластяване на учениците и увеличаване на възможностите им.

Включете Клуба на родителите и Ученическия парламент в междуучилищни посещения и извънкласни дейности, свързващи ученици и родители от училища с концентрация на уязвими групи и училища без такава концентрация.

За общините и Регионалните инспекторати по образованието

1. Изработете карта на училищата и детските градини с концентрация на ученици от уязвими групи в селата във Вашата община. Посочете единствените етнически смесени училища в населеното място, в които има концентрация на уязвими групи и тенденции към сегрегация и тези с концентрация на уязвими групи без наличие на сегрегация.

2. Ясно обмислете необходимостта от предотвратяване на сегрегацията в селските райони при оптимизирането на училищната мрежа. При закриване на училище с концентрация на ромски ученици е необходимо децата да бъдат пренасочени към училища без концентрация. Трябва да бъдат взети мерки за предотвратяване на вторичната сегрегация, т.е. за предотвратяване на оттеглянето на учениците от българския етнос. Грешка е да се концентрират деца от малцинствата от няколко затворени селски училища в едно и също приемно училище/централно училище. При закриване на повече от едно селско училище с концентрация на ромски ученици насочете децата към различни училища в града. Най-добрата форма за предотвратяване на вторичната сегрегация при оптимизирането на училищната мрежа е насочването на децата от ромски произход към всички училища в съответния град.

3. Насърчавайте дългосрочните партньорства между училища с концентрация на уязвими групи и училища без такава концентрация между селските и градските училища.

4. Инвестирайте в подобряване на качеството на образованието в училищата с концентрация на уязвими групи в селата на Вашата община или област. Насочвайте към тях допълнителни ресурси чрез допълнителните компоненти на формулата за делегирани училищни бюджети и по други начини. Подкрепяйте ги в усилията им да привлекат и задържат всички ученици в съответното населено място.

5. Включете селските училища с концентрация на уязвими групи в общински програми и проекти за подобряване на сградния фонд, техническата поддръжка, качеството на образованието и обхвата в тези училища. Учениците в тях могат да

постигнат високи образователни резултати. Създайте необходимите предпоставки това да се случи!

За Министерството на образованието и науката и образователната програма

1. Предоставете целеви мерки за подпомагане на училищата с концентрация на уязвими групи, които са единствени в населеното място, в усилията им да подобрят качеството на образованието и да спрат сегрегацията/вторичната сегрегация. Например:

- Включване в системните проекти на Министерството на образованието и науката на компонент за междуучилищни дейности, посещения и други с участието на училища с концентрация на уязвими групи и училища без такава концентрация;

- Обявяване на конкретна операция в подкрепа на образователната интеграция в селските райони. Същата да бъде обявена с възможност за партньорство между училища, детски градини, общини и неправителствени организации;

- Включване в годишните програми на Центъра за образователна интеграция на възможност за подпомагане на междуучилищни проекти, обединяващи дейности на училища с концентрация на уязвими групи и училища без такава концентрация;

2. Продължете реформата на системата на делегираните училища чрез въвеждане на стандарт за учебно заведение, което е единствено за населеното място. Това ще осигури допълнително финансиране на тези училища и детски градини за изпълнение на очакваните от тях допълнителни функции като единствено учебно заведение в съответното село.

3. Продължете и разширете практиката за предоставяне на допълнителни средства за училища и детски градини, обучаващи деца от уязвими групи, съгласно наредбата за финансирането, като обвържете предоставянето на тези средства с постигането на определени образователни резултати. Тази добра практика трябва да бъде допълнена от национална програма или Образователна програма, която ще осигури ресурс за разширяване на работата с родителите и ангажиране на НПО.

МЕТОДОЛОГИЯ ЗА ПРЕДОТВРЯВАНЕ НА СЕГРЕГАЦИЯТА И ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА СЪЩЕСТВУВАЩАТА СЕГРЕГАЦИЯ В ГРАДСКИТЕ РАЙОНИ

Практически съвети и препоръки за осигуряване на достъп до качествено образование и предотвратяване на сегрегацията в градските райони

В 85 града в България с повече от едно училище, обучаващи ученици, има 185 основни училища с концентрация на ученици от уязвими групи, като 120 са сегрегирани, а 65 училища са изложени на риск от сегрегация. Освен това има още 159 гимназии с концентрация на ученици от уязвими групи, като сегрегираните са 81, а училищата в риск от сегрегация са 78.

Много от тези училища са известни с унижителното название „цигански училища“ поради свръхконцентрацията на ромски ученици в тях. Някои се намират в ромски квартали, а повечето - извън тях, но също така обучават предимно или само ромски ученици.

Свръхконцентрацията на ромски ученици в определени училища или класове е тревожна тенденция, съществуваща от повече от 70 години, но достигнала застрашителни размери през последните две десетилетия. Първите училища в големи ромски квартали са построени в края на 40-те и 50-те години на миналия век и процесът продължава и след това. Поради задължителното райониране по това време в тях се обучават изключително ромски ученици. Нивото на образование е ниско (статии за това са публикувани многократно в специалния вестник на Патриотичния фронт за циганското население „Нов път“), тъй като някои от тези първично сегрегирани училища въвеждат учебни програми с интензивно трудово обучение и по-малко часове по основните предмети, което обрича ромските деца на полуграмотност и непродължаване на образованието в средното училище. В началото на 90-те години на миналия век районирането е премахнато, което прави възможна идеята за "десеграция" - записване на деца от ромски квартали в етнически смесени училища извън кварталите. Важно е да се подчертае, че това е силно подкрепено от мнозинството ромски родители и неправителствени организации и от 2004 г. е сред основните приоритети на Стратегията за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства. Проектите за десеграция първоначално са инициирани от ромски НПО, а по-късно някои от тях са „поети“ от общините и финансирани от оперативни програми и други източници. Те (въпреки грешките и подозренията за финансова неефективност), съчетани със спонтанните усилия на много ромски родители децата им да учат с български деца, създават сравнително голяма група ромски ученици, посещаващи училища извън ромските квартали. Едва ли има институция, която знае броя им в цялата страна, но само в кв. „Факултета“ в София над 500 деца не се обучават в 75-то училище „Т. Каблешков“ и в други училища в „Красна поляна“.

За съжаление, успоредно със спонтанната или целенасочена десеграция на училищата в ромските квартали започва и процес на „вторична сегрегация“: българските родители изключват децата си от етнически смесените училища, въпреки че последните са в квартали с етнически българи. Така бързо се появяват

училища, които са извън ромските квартали, но в тях (особено в началните класове) се обучават предимно ромски ученици, а българите, живеещи до училището, се записват в по-отдалечени училища, където няма/почти няма роми.

Така в големите градове и дори в по-малките градове днес има както „първично сегрегирани“ „ромски“ училища, така и „вторично сегрегирани“ и училища в процес на сегрегация. В същите градове ясно се очертават „елитни български“ училища: необоснован и неправилен „термин“, отразяващ визията на техните директори, както и на много от родителите, записващи децата си в тях. По различни начини те отказват записване на деца от ромски произход (обичайното оправдание е, че няма свободни места, а напоследък се използва принципът на уседналост, въпреки че директорите са запознати с член 43а от Наредба 10, позволяващ децата от ромски произход да бъдат записвани извън сегрегираните квартали) и това е част от стратегията им за привличане на „елитни“ родители и ученици. Разбира се, има и етнически смесени училища, в които децата от ромски и български произход са наравно. Но те са постоянно под заплахата да станат „вторично сегрегирани“.

Законът за предучилищното и училищното образование – чл. 99, алинеи четвърта и шеста – забранява сформирването на паралелки с ученици от една етническа група в етнически смесените училища. На места обаче все още съществува такава практика.

Вариант 1: Предотвратяване на вторична сегрегация

За директори и учители

1. Не отделяйте децата от ромски произход в отделна паралелка. Образуването на паралелки с деца от една етническа група в етнически смесени училища е забранено от Закона за предучилищното и училищното образование, чл.99, ал.4. Освен това създаването на етнически паралелки не спира процеса на вторична сегрегация. Разпределяйте равномерно децата от ромската общност във всички класове във Вашето училище.
2. Не се опитвайте да криете факта, че във Вашето училище се обучават деца от ромски произход. Това със сигурност се знае или разбира бързо от българските родители. Печелившата стратегия е да покажете, че качеството на образованието във Вашето училище е високо и няма нужда да се притесняват от записването на деца от ромски произход.
3. Инвестирайте колкото е възможно повече в подобряване на качеството на образованието и привлекателността на учебния процес във Вашето училище. Повишавайте образователните резултати, така че да не отстъпват на тези в други училища. Качеството на образованието е най-добрата гаранция, че ще задържите/привлечете всички деца, включително децата от семейства с висше образование.
4. Въведете образователни иновации, които ще направят учебния процес интересен, атрактивен и свързан с придобиване на практически приложими умения. Въвеждането на дигитално образование, използването на съвременни технологии са примери за такива положителни образователни иновации.

Кандидатствайте в Министерството на образованието и науката за статут на иновативно училище. Това ще Ви позволи спокойно да прилагате образователни иновации, допринасящи допълнително за положителния Ви имидж.

5. Въведете различни форми на интеркултурно образование чрез факултативни занимания, дейности по интереси и др. Пример за това са часовете по етнически фолклор - ромски фолклор и др. Нека в тези часове участват както ромски ученици, така и ученици от мнозинството и други етнически групи. В някаква форма включете родители от различни етнически групи. Една от основните функции на интеркултурното образование е формирането на толерантност, която ще Ви помогне да задържите всички деца във Вашето училище. Формирането на толерантност и въвеждането на интеркултурно образование е важна част от усилията за предотвратяване на вторичната сегрегация.

6. Въведете иновативни форми на организация и структури за овластяване на родителите и учениците. Опитайте се да включите ученици/родители от всички етноси, обучавани във Вашето училище, във всяка една от тях:

а. Сформируйте Клуб на родителите с участието на активни родители от всички етнически групи и групите, обучаващи се във Вашето училище. Дайте на клуба на родителите максимална възможност за активно участие в училищния живот.

б. Сформируйте Ученически парламент с участието на най-активните ученици във Вашето училище. Включете ромски и български ученици. Използвайте тази форма като начин за овластяване на учениците, увеличаване на възможностите им и насърчаване на междуетническата толерантност.

в. Включете Клуба на родителите и Ученическия парламент в дейности за формиране на толерантност и солидарност между различните етноси и групи.

За общините:

1. Имайте предвид, че предотвратяването на вторичната сегрегация и преодоляването на съществуващата училищна сегрегация е преди всичко в компетенцията на местната власт. Училищата могат да подкрепят този процес, но не и да го реализират сами.

2. Изгответе общински план за предотвратяване на вторичната сегрегация/преодоляване на съществуващата сегрегация. Разработете плана като документ с конкретни дейности, срокове и отговорности.

3. Ясно обмислете необходимостта от предотвратяване на сегрегацията в селските райони при оптимизирането на училищната мрежа. При закриване на училище с концентрация на ромски ученици е необходимо децата да бъдат пренасочени към училища без концентрация. Трябва да бъдат взети мерки за предотвратяване на вторичната сегрегация, т.е. за предотвратяване на оттеглянето на учениците от българския етнос. Грешка е да се концентрират деца от малцинствата от няколко затворени селски училища в едно и също приемно училище/централно училище. При закриване на повече от едно селско училище с концентрация на ромски ученици насочете децата към различни училища в града. Най-добрата форма за предотвратяване на вторичната сегрегация при оптимизирането на училищната

мрежа е насочването на децата от ромски произход към всички училища в съответния град.

4. Инвестирайте в подобряване на качеството на образованието и подобряване на материалната база в етнически смесените училища, застрашени от вторична сегрегация във вашата община. Насочвайте към тях допълнителни ресурси чрез допълнителните компоненти на формулата за делегираните училищни бюджети и по други начини. Подкрепяйте ги в усилията им да привлекат и задържат всички ученици, включително ученици от българския етнос.

5. Кандидатствайте по Националната програма за десегрегация на МОН / ЦОИДУЕМ за покриване на разходи, които училищата не могат да покриват от други източници. Кандидатствайте за образователната програма и други финансови инструменти. Разпределяйте средства от общинския бюджет, ако е необходимо.

6. Реагирайте на всяка заплаха от вторична сегрегация своевременно. Всяко забавяне ще влоши проблема и ще изисква още по-непопулярни мерки.

За РИО, МОН, ЦОИДУЕМ и Образователната програма

1. Въвеждане на задължителни изисквания за всички общини със сегрегирани градски училища, получаващи средства по чл. 52а от Наредбата за финансиране, за одобряване и изпълнение на план за десегрегация;

2. Инициране на нормативни и законодателни промени, ограничаващи обучението в сегрегирани училища в ромските квартали до началния етап.

3. Неодобряване на преобразуването на сегрегирани градски училища в обединени училища и средни училища;

4. Продължаване на Националната програма за десегрегация, предвиждаща мотивационен компонент, включително чрез участието на организации на гражданското общество;

5. Продължаване и надграждане на практиката за осигуряване на средства за работа с уязвими групи, като това се свързва с постигането на резултати. Добавяне на компонент за предотвратяване на вторичната сегрегация в училищата от 1-ва и 2-ра категория;

6. Инициране на дейности на РУО по прилагане на изискванията на чл. 99, ал. 4 и 6 от ЗПУО за предотвратяване сформирани паралелки в етнически смесените училища;

7. Подпомагане и стимулиране на училищното ръководство, полагащо усилия за предотвратяване на вторичната сегрегация;

8. Организиране на дискусии с общини, училища и детски градини за предприемане на конкретни действия за предотвратяване и преодоляване на сегрегацията. Активна намеса, ако е необходимо.

Вариант 2: Преодоляване на съществуващата сегрегация

За директори и учители

Не разглеждайте процеса и проектите за десегрегация като заплаха за Вашето училище и не се опитвайте да ги предотвратявате. По-голямата част от ромските родители, особено по-добре образованите, предпочитат да записват децата си в етнически смесени училища: не можете и не трябва да промените тази тенденция. Въпреки това много други ромски родители предпочитат децата им да учат близо до домовете им. Ако Вашето училище предоставя добро качество на образование, възможности за продължаване в добри средни училища/университети и широк набор от образователни услуги за цялата общност, Вие ще продължите да обучавате голям брой ученици. За да създадете добра среда за учениците във Вашето училище, можете да предприемете дейности за:

1. Повишаване на качеството на образованието: не смятайте, че Вашето училище не е в състояние да осигури качествено образование, само защото записва ромски ученици. Можете да постигнете добри резултати чрез:
 - а. Прилагане на всички мерки, предложени на учителите и директорите в методологията за предотвратяване на сегрегацията в селските училища (вижте по-горе);
 - б. Обръщане на специално внимание при назначаването на високо мотивирани учители. Назначаването на учители от ромски произход може да бъде важен актив;
 - в. Назначаване на образователни медиатори, които да служат като мост към родителите и местните общности. Моля, имайте предвид, че училищата с голям брой ученици се нуждаят от повече образователни медиатори.
2. Установяване на партньорство с етнически смесени средни училища, където Вашите ученици могат да продължат образованието си.
3. Полагане на усилия за привличане на неромски ученици: има няколко положителни примера за сегрегирани училища, успели да привлекат неромски ученици/ученици от мнозинството.

За общините

Преодоляването на сегрегацията и предотвратяването на вторичната сегрегация е предимно общинска отговорност: училищата сами по себе си не биха могли да изпълнят тази важна задача. Имайте предвид, че колкото по-бързи и силни са общинските мерки, толкова по-добре. Липсата на целенасочени дейности на общинско ниво и общинска стратегия за преодоляване на сегрегацията силно биха влошили ситуацията. Можете да предприемете:

1. Инициране на обществен и професионален дебат за необходимостта от преодоляване на сегрегацията и предотвратяване на вторичната сегрегация. Включете в този дебат педагози от всички училища и детски

- градини, представители на общността, неправителствени организации и „инфлуенсъри“.
2. Изготвяне на общински план за предотвратяване на вторичната сегрегация/преодоляване на съществуващата сегрегация. Разработете този план като документ с конкретни дейности, срокове и отговорности. Включете в плана всички образователни институции от предучилищното до средното образование.
 3. Инициране на общински проекти за преодоляване на сегрегацията. Използвайте програми на ЕСФ, национална програма за десегрегация и други налични възможности. Инвестирайте и общински ресурси.
 4. Ангажиране на местната ромска общност и местните НПО при проектирането, изпълнението и управлението на общинските проекти за десегрегация.

За Министерството на образованието и Оперативните програми на ЕСФ

Министерството на образованието и оперативните програми на ЕСФ във всяка държава членка трябва да създават предпоставки и финансови стимули за реализиране на общински проекти и инициативи за десегрегация. В това отношение препоръчваме всички предложения от Вариант 1 (вижте по-горе).

Освен това Министерството на образованието трябва да иницира кампания на национално ниво за осведомяване на обществеността за ползите от етнически смесеното училище и десегрегацията.

МЕТОДОЛОГИЯ ЗА ИЗБЯГВАНЕ НА СЕГРЕГАЦИЯТА И ИНТЕГРАЦИЯТА НА ДЕЦА ОТ РОМСКИ ПРОИЗХОД ОТ ИЗТОЧНА ЕВРОПА В ЕТНИЧЕСКИ СМЕСЕНИ УЧИЛИЩА / ОБРАЗОВАТЕЛНИ ЦЕНТРОВЕ В ЗАПАДНА ЕВРОПА

Практически съвети и стъпки за осигуряване на достъп до качествено образование и избягване на сегрегацията

Увод

Избягването на училищната сегрегация е огромно предизвикателство в почти всички случаи, в които ученици от различен социален, етнически, културен или религиозен произход учат заедно. Това предизвикателство е още по-голямо, когато се отнася до ромите, най-голямото европейско малцинство, изправено пред огромна степен на дискриминация и сегрегация. По отношение на страните, включени в проекта “Без сегрегация” (България, Испания и Белгия), наблюдаваме два основни типа ситуации, изискващи дейности за избягване на училищната сегрегация на ромите.

1) Училища, обучаващи местното ромско население, живеещо в съответната страна от много поколения. В България, както и в Испания, има стотици етнически смесени училища/образователни центрове, обучаващи деца от мнозинството и местните ромски общности. Много от тях се сблъскват с постоянната заплаха от „отлив на белите ученици“ и превръщане в сегрегирано ромско училище.

2) Освен това Испания и Белгия са изправени пред сериозното предизвикателство да интегрират мигранти от ромски произход от България и Румъния. Избягването на училищната сегрегация е важна част от това предизвикателство. Въпреки че тези две ситуации се различават в много отношения, съществуват определени сходни действия, които биха могли да бъдат предприети от педагогическия персонал и другите заинтересовани страни, за да се избегне сегрегацията.

Тук предлагаме серия от мерки за борба със сегрегацията, насочени към различни нива както на училищно ниво, така и на ниво регионални, национални и европейски политики.

Практически съвети за директори и учители

1. Лидерство на управленски екипи с приемственост във времето, свързано със стабилността на педагогическия персонал, което трябва да продължи: ако системата работи, за новите членове на педагогическия персонал ще е по-лесно да се адаптират.
2. Стабилност на педагогическите екипи. Има региони в Испания без проблеми в това отношение, но в други, като напр. Мадрид, проблемът е належащ. Стабилен педагогически екип обикновено се постига чрез конкурентна схема за прехвърляне и е практически невъзможно временните служители да останат повече от една учебна година, дори ако искат и са необходими за проекта.
3. Включване на семействата: необходимо е да се даде глас и на семействата; те трябва да бъдат информирани за образователните възможности, с които разполагат, за да могат да вземат информирани решения. Това е доказано успешно и в случая с ромските семейства от ЕС, тъй като случаят с училищния център във Валенсия доказва, че връзката със семействата е от решаващо значение.

4. Наемане на образователни медиатори: те трябва да са представители на местните ромски общности. В случая на мигранти от ромски произход от България или Румъния препоръчваме наемане на медиатори от техните общности.

Реализирани стъпки от общините и регионалните министерства на образованието или съответната регионална структура

1. Оценка. Точни дефиниции и измервания на сегрегацията: реалността се изгражда чрез прилагането на специфични мерки. За създаването на успешни мерки са ни необходими данни и точни измервания, свързани с учениците, нуждаещи се от образователна подкрепа, с процеса на включване в училищната система и актуалната ситуация в училищата с най-висока концентрация на ученици от ромски произход. Фактът, че всяка страна/регион използва различни дефиниции за СОП, или за ученици, нуждаещи се от подкрепа поради личните си обстоятелства или предходни образователни проблеми, може да доведе до ситуации на неравенство. Същото важи и за различните критерии за влизане в училище. Също така е необходимо да се измерват резултатите на текуща база, за да се види дали това, което се прави, е ефективно.
2. Балансирано разпределение на учениците (чрез законодателството или чрез училищни комисии) както в публични, така и в получастни мрежи. Много е важно получастните центрове да бъдат включени в това разпределение, за да се гарантира ангажираност и прозрачност. Поради тази причина е важно да бъдат разгледани техните договори и модели на финансиране. Освен това има различни начини за прилагане на тази мярка и ще трябва да открием кой е най-подходящият за всяка АО. Например в Каталуния и област Валенсия действа предварително разпределяне на места в училище за семейства, получаващи социални помощи.
3. Обучение на педагогическия персонал (особено първоначално) и създаване/поддържане на по-гъвкави екипи, с възможност за един или двама допълнителни учители за подкрепа. Това са два фактора, които помагат за подобряване на мотивацията на екипа.
4. Дългосрочно присъствие на външни за центровете специалисти. Наставници, социални работници и т.н., чиято продължителност на престой в центъра обикновено е недостатъчна.
5. Регенерацията на училището (смяната) трябва да върви ръка за ръка с регенерацията на квартала и околната среда.

Реализирани стъпки от Националното министерство на образованието и съфинансираните от ЕСФ програми

1. Необходимост от създаване на приобщаващ образователен проект, включващ ромската история и култура в учебната програма, който също така може да включва методологии (нови или не толкова нови), подпомагащи ученето на всички ученици. За целта властите трябва да подкрепят собствените проекти на училищата/центровете, предоставяйки им ресурси, които да позволят тяхното изпълнение. Има държави, региони, автономните общности, в които се одобряват много нови проекти, но с цената на претоварване на учителите, без допълнителна финансова подкрепа.

2. Споделяне на знания. Създаване на мрежа от платформи, до които може да получи достъп всяка страна, регион, автономни общности, за да изследва и разбере какво има ефект.
3. Центровете/училищата настояват за необходимостта от регулации за уреждане на случаите на сегрегация, но преди всичко тези регулаторни изисквания да бъдат спазвани. Например, в центровете във Валенсия делът на уязвимите ученици трябва да бъде не повече от една четвърт, но това изискване не се спазва. В Мадрид двуезичната система води до сегрегация дори в рамките на центровете, като се създават различни пътища в зависимост от това дали програмата се следва или не.